

Planten in de stad

Dit hoofdstukje geeft geen volledig overzicht van de stedelijke flora van de stad Groningen. We doen maar een greep uit de wilde planten die in het oog springen (zoals bijvoorbeeld de gele morgenster en de grote teunisbloem) als we door de stad wandelen of fietsen. We besteden wat aandacht aan de rijke moeras- en waterplanten vegetatie. We noemen onze Stinsenplanten en besteden aandacht aan de planten van de ruigten.

Heeft u wel eens een gele morgenster van dichtbij bekeken ? Op het eerste gezicht een "paardenbloem", maar al snel blijken er verschillen te bestaan. De bladeren zijn opvallend lancetvormig, bijna grasachtig, en bedekken gedeeltelijk de stengel die veel langer en steviger is dan bij de paardenbloem. De bloem is stervormig en buitengewoon sierlijk. Het vruchtpluis vormt een even ingewikkeld als wondermooi architectonisch bouwsel. De bloem opent zich bij zonschijn maar sluit zich zonder pardon tegen het middaguur, waarmee de naam verklaard is. De gele morgenster houdt van grazige voedselrijke bermen en van

Groningen. We vinden ze voor het station, langs fietspaden in de buitenwijken, op industrieterreintjes en op talloze andere plaatsen in de stad. Tegen de tijd dat de gele morgenster zich sluit, opent de grote waterweegbree zijn fijne lila bloemen. Deze langslaper is een veel geziene waterplant in de vijvers en sloten in en rond de stad. Het is een opvallende plant die soms een meter hoog wordt en zich dan met tientallen 3-tallige bloemen tooit.

Naast wilde planten die 's ochtends of 's middags bloeien, vinden we er ook die een nachtleven leiden. Daarvoor moeten we naar opgespoten zand van een industrieterrein of wat snuffelen langs spooreplacements. De grote teunisbloem is het doel van ons bezoek. De grote gele bloemen openen zich bij zonsondergang. Een koele avondbries is dan voldoende om de bloem te doen openen, waarbij de kroonbladeren plotseling, binnen enkele seconden, omklappen en nog geen minuut later heeft de teunisbloem zich geheel onvouwd. De bloem vertoont in het schemerduister een wat geheimzinnig aandoende lichtgele kleur. De geur die hij verspreidt is onaangenaam, maar veel avond- en nachtvlinders denken daar anders over. 's Ochtends blijkt de bloem al veel van zijn pracht te hebben verloren en in de loop van de dag verwelkt hij. Dezelfde avond nog is de volgende krans bloemen aan de beurt. Als u wat zaad verzamelt en uitzaait in uw tuin is het hele gebeuren thuis te volgen.

Maar er zijn genoeg planten in de stad te vinden waarvoor we minder nauwkeurig op de tijd behoeven te letten. Dicht langs de bebouwde kom van de stad vinden we tientallen heldere slootjes waar we grote aantallen voor de provincie karakteristieke water- en moerasplanten kunnen aantreffen. We doen maar een greep (figuurlijk!). Naast de opvallende pinkster- en boterbloemen vinden we half op het droge forse kruiden als grote valerian, wederik, zeggen, fluitekruid en pastinaak. Wat meer verborgen groeien moeras-vergeetmeniet, kruipganzerik en penningkruid. In het water vinden we pijptorkruid, watereppe, fonteinkruid, gele lis, grote waterweegbree en grote egelskop (deze laatste drie zijn ook stevast in onze stadsvijvers aanwezig). Soms stuiten we op een prachtige groeiplek waar witte en gele waterkers broederlijk naast elkaar voorkomen. Sommige sloten zijn geheel ondergesneeuwd met waterranonkel en ook kikkerbeet zorgt voor witte bloemenpracht. Zwanenbloemen zijn zeer algemeen rond Groningen, deze bloem is van zo'n opvallende schoonheid dat wettelijke bescherming noodzakelijk is gebleken. Dotterbloemen zullen we in Groningen niet vaak tegenkomen, hoewel ze hier en daar wel in stadsvijvers groeien.

In vele sloten langs de stadsrand (maar ook in het Stadspark) vinden we de waterviolier. De prachtige roze bloemtrossen doen op het eerste gezicht wat aan pinksterbloemen denken. Zowel de wortels als de veervormig ingesneden bladeren drijven in het water en het is mogelijk de plant met

wortel en al even (t) uit het water te lichten. Overigens is de waterviolier helemaal geen familie van de "violen".

De zuidrand van Groningen verschilt wat begroeiing betreft duidelijk van de noordrand. De bodem bevat minder zware klei, is hier en daar venig, terwijl ook zanderige plekken voorkomen. Dat zand zal wel de reden zijn dat op vele plaatsen in de berm van droge sloten de hemelsleutel groeit. Het is een vetplant die in juli bloeit met purperen schermen. De bloei maakt zo'n exotische indruk dat velen niet meteen geloven met een inheemse plant van doen te hebben. Overigens vinden we in de meeste stadstuinjes de wat grotere Japanse variëteit, die echter aanzienlijk minder mooi bloeit dan de hemelsleutel zelf. Een andere plant die zich goed thuis voelt langs de zuidrand van Groningen is de dagkoekoeksbloem, we vinden hem in bermen en houtwallen.

In deze korte schets van de stedelijke flora mag een enkel woord over de Stinsenplanten niet ontbreken. Stinsenplanten zijn kenmerkend voor oude buitens in Noord-Nederland (Stinse is het Friese woord voor wat in Groningen Borg genoemd wordt). De meeste van deze planten zijn in de vorige eeuw op deze buitens aangeplant (zoals bosanemonen met dubbele bloemen, gele anemoon, wilde hyacint, vogelmelk, das look en holwortel), maar er zijn er ook enkele die zich spontaan in deze parken en tuinen gevestigd hebben. Onder Stinsen-milieus rekenen we ook oude stadswallen (het Noorderplantsoen), stadsparken en begroeiingen rond kerkjes. In Groningen vinden we verscheidene Stinsenplanten. Vooral in de maanden april en mei kunnen we er in het Noorderplantsoen, het Sterreb6s en het restant Oude Hortus heel wat aantreffen. Een Stinsenplant die zich waarschijnlijk spontaan in de stad heeft gevestigd is de bosgeelster, een buiten Groningen zeer zeldzame plant. In april zijn het Noorderplantsoen en het Hereplein bezaaid met de kleine gele sterretjes van deze lelie-achtige. Mocht u in één van de stedelijke plantsoenen of parken het beschermde das look of de zeldzame gele anemoon aantreffen dan hoeft u niet dadelijk het Rijksherbarium te Leiden te waarschuwen, want hier weet de Groninger Plantsoendienst meer van.

Een enkel woord over de planten van de ruigten, waaronder we braakliggende terreinen, stukken opgespoten zand e.d. verstaan. Deze gebieden veranderen vaak jaarlijks van karakter zodat we steeds nieuwe ontdekkingen kunnen doen. Prachtige ruigteplanten die we in de stad veelvuldig kunnen aantreffen zijn vlasleeuwenbek, stinkende gouwe, speerdistel, moeraslathyrus, vogelwikke, kamille, avondkoekoeksbloem, wilgenroosje, sint-janskruid, boerenwormkruid, kortom te veel om op te noemen. Soms stuiten we op zeldzaamheden zoals de beschermde kaardenbol (tegenwoordig veel in tuinen te vinden). Er is een zandafgraving waar het imponerende moerasandijvie een natte plek heeft bezet. Duizendguldenkruid is een algemene plant rond Groningen (deze plant speelde vroeger zo'n belangrijke rol in de kruidengeneeskunde, dat men er wel duizend gulden voor neer wilde tellen). Een wonderlijke verschijning is de dauwnetel.

Dit akkeronkruid is volgens de flora's vrijwel uit Nederland verdwenen, maar in Groningen duikt deze plant op vele plaatsen op. Het is een prachtige "dovenetel" getooid met een grote paarsgeel gevlekte lip. Bescheiden plantjes zien we snel over het hoofd. In veel plantenbakken, maar ook op zandige plekken groeit in maart en april een minuscuul plantje met kleine witte bloempjes: de vroegeling. In de loop van het voorjaar verdwijnt de vroegeling. In de groenstroken van het Academisch Ziekenhuis groeit veel winterpostelein. Op tal van zandige plaatsen, zoals bouwterreinen, vinden we muurpeper, een vetplantje dat zich ooit met mooie gele stervormige bloempjes. Sommige stedelijke groenstroken zijn volledig dichtgegroeid met muurpeper.

Tenslotte nog iets over een wel heel bijzondere groep planten die op een verwilderd terrein binnen Groningen voorkomen: onze orchideeën. Rietorchissen, vleeskleurige orchissen en moeraswespenorchissen groeien hier dicht opeen. Deze orchideeën leren ons dat al botaniserend

onverwachte verrassingen nog altijd mogelijk zijn, zelfs onder de (letterlijke!) rook van de stad. Helaas bewijzen vele gaten en diepe kuilen hoe moeilijk het voor velen is om op een evenwichtige manier met zeldzame planten om te gaan.

Bron: Groen Groningen, IVN